कथा

ग्रं.नं.-९

४७०

उपां

राठी गद्य

त कथा

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ४ [illegible] ८ (४६९)

ग्रंथ नाम उपां[illegible]लिताव्रत कथा

विषय कथा पुराणें

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

[illegible]

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2)

श्रीगणेशायनमः ॥उपागललिताकथाप्रारंभः॥ ॥ ॥ ॥१॥

पुराकैलासशिखरेसुखासिनंषडाननं॥कथयत्वंकथां

दिव्यांमिमाम्रचुर्महर्षयः॥१॥पूर्विकैलासशिखराचाठा

यींस्थसुखकरूनबसलास्वामीकार्तिकदिव्यकथासागताजा

ला॥त्याजवलिमगमऋषिबोलतेजाले॥ऋषयवुचुः॥महा

सेनमाहादेवनंदनानंतविक्रमा॥आख्यानानिसुपुण्यानि

॥१॥ त्वत्प्रसादतः॥२॥हेमहासेनहेमाहादेवअनंतपराक्रम

(2A)

तुझ्याप्रसादे करून पुण्यकर आख्याने जी असति ऐकिली ॥
कथाचत्वद्वचनादेवासमस्ताश्रुतिभूतयः ॥ नतृप्तिमधिगच्छा
मःपायं पायं सुधामिव ॥३॥ तुझ्यामुखापासुन बहूतक
था ऐकिल्या अमृच्चि त्टा [illegible] आलियासंहृष्टांत अमृ
तपान जे करिताहे ते ते [illegible] सि पावत नाहित्त ॥ नशुश्रू
षवोवयं देव्या व्रतं तत्कथयाद्यनः ॥ मनोभिलषित्तार्थानां सि
द्धिर्यस्मिन कृते भवेत् ॥४॥ देवीचे व्रत असिनाहि ऐकि

(3)

हे ते अंम्हा प्रतीसांग अमच्चे मनात प्रिय आहे ॥ जे व्रत केल्याने ॥२॥
कार्यसिद्धि होईल ॥ स्कंद उवाच ॥ साधु पृष्टं महादेव्या महात्म्यं
मुनिपुंगवाः ॥ तत्सर्वं विधानेन शृणुध्वं यज्जगद्धितं ॥ स्वामिका
र्तिक बोलता जाला ॥ हे ऋ[illegible]श्रेष्ठ हो तुम्हि देविचे माहात्म पु
सिले हा उत्तम प्रश्न केला लो[illegible]स हितकर असे व्रत तुम्हां कार
णे सांगतो ते तुम्हि श्रवण करावे ॥५॥ भृगुक्षेत्रे किल पुरा विप्रोभू
॥२॥ द्गौतमाभिधः ॥ श्रुतिस्मृतिपुराणज्ञो धनीच बहुबांधवः ॥ पुर्वी

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3A)

भ्टगुक्षेत्राच्याठांईगोतमयानामेकरून ब्रांम्हणअसतां जालातोब्रा
ह्मणवेदशास्त्रसंपन्नबहुतबंधुयुक्तनसाचधनयुक्तअसताजाला॥६॥
अनपत्यस्यनस्याथजज्ञानेजरतःस्मृतो॥श्रीपतिर्गोपतिर्[illegible]दनामानिवि
दधेतयोः॥त्याब्राह्मणासबहु[illegible]अपत्येतपुत्रसंतितनवतिमगवा
र्धिकअवस्थेच्याठाईपुत्रदोघेउ[illegible]याचिनांमे॥श्रीपतिर्गोपतिठेविला
जालामगतोब्राह्मणथोडक्याचकाळेकरुनमृत्यपावला॥७॥आचिरे
णैवकालेनसपंचत्वमगाद्विजः॥तौतुबालौधनंबहुनूफितासाधर्म
चारिणि॥८॥सतीविवेशादहनंस्वयंतौतुपतिनासह॥अथतद्बांधवा

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(५)

सर्वेहाकष्टंचक्रुषुस्तदा ।त्या ब्रांम्हणाचिपत्निजेतेत्याबालकेंप्राल्लि तसेचं
धनबंधुसर्वत्यागकरून भर्तारासहवर्तमान अग्निप्रवेशकरितिजाली
स्वर्गप्राप्तिचीइछिकरून सहागमनकरितीजालि मगत्याचेबंधुसहसर्व
हहाकारशब्दकरून अक्रोश [illegible] ालेमगत्याचिपरलौकिकक्रिया ॥३॥
॥३॥ करितेझाले ॥५॥ निदंतोदुःखि [illegible] चक्रुस्तक्रियापरलौकिकी ॥७॥
धतस्यसपत्नोमृज्ञानासउदरहपंतं ॥ मगत्याहेबोणाच्यासापत्न
बंधुतौजौसर्वधनादिकरूणघेताझाला ॥५॥ आक्रोशंतानौन्चतौगे
हंनिजमानियदुर्मनः ॥ नास्तित्वकेधनंसर्वताभ्यांकिंचिन्नवेददे ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5A)

त्याब्राह्मणान्चेपुत्रदोघेपितृदुखेकरूनूआक्रोशकरितेजाले ॥तोत्याचा
सापत्नबधूनेअपल्यागृहास तिनेले त्याच्यापित्यान्चें धनत्याकारणेना
हिंदेताजाला ॥१९॥ ततोमोऽग्निधरोबालोबंधुभिःकथितंवसु ॥यथान्वतु:
पितृव्यंतंदेहिनोद्रविणंहितत [illegible] मोग्निधरबालकअपल्यापित्याचे
धनजेतेबंधुजनानिसांगितले [illegible] त्यापितृव्यानेघेतलेम्हणऊनऐसे
आयकूनपितृव्यातेंप्रेमागतेजाला ॥२०॥ सताबृचेगतंद्रव्यंयुवांकेनप्रता
रितो ॥ निर्गच्छितांममगृहादितितोपरुषंवचः ॥ तोत्यांप्रतबोलताजाला
तुमच्येपित्याचेद्रव्यसर्वगेले तुम्हासकोणेप्रतारिलेअतःपरमाझागृहापा

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(5)

सुनतुह्मीजावें असीं कठोर भाषणे बहुत बोलताजाला ॥१३॥ तौतद्वचोभिर्निर्विं
ण्णौ बालौ श्रीपतिगोपती ॥ बभाषतुर्मिथः कष्टं धिगहोपितृहिंननं ॥ मगते बाळ
केदोघे श्रीपतिगोपतिजे ते आपला पिता त्याचे वाक्य ऐकोन परस्परे कष्टि होउ
॥४॥ नबोलते जाले किं ज्यास माता पि[illegible]हित त्यास धिःकार असो ॥१४॥ ॥४॥
याचो देशांतरं यत्र स्वजनो नास्तीव[illegible] आवां नाभाष्ये बहुहृद्दो जग्मतुर्दिशमु
त्तरां ॥ मग ते परस्परे बोलते जाले [illegible]णदेशांतरास जाउ तेथे कोणिहि आ
पला स्वजन नाहि तेथे जावे ऐसा विचार करून कोण्हास न पुसल्या वाचुन
उत्तर दिशे प्रति जाते जाले ॥१५॥ भिक्षाचारौ बहून् देशान् वनानि परितो गि
रीन् ॥ समतिक्रम्य ययतुरविशालनाम ततःपूरि ॥ मार्गी मधि भिक्षा मागत

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A) होत्साता बहुतदेश बहुतवनें तसेंच पर्वत त्यांप्रत अतिक्रमण करून विशाळ
नामक नगरिप्रत जाते जाले ॥१६॥ कसार मिहांस्व क्रांतेल तोस्यासंन्नि धौमुभं ॥
पुंडरिकवनाकीर्ण रक्तसंध्याविभूषीतं ॥ मग त्या नगरीचे संनीधये कउत्तम तळे
पाहते जाले तें कमळ पंक्ती करून शोभायमान ॥१७॥ संध्याभ्रक विटांचारु
यथा तारांकितं नभः ॥ श्रांतो पथि गतो बालो क्षणं विश्राम्यत्तत्तटे ॥ जसें सं
ध्याकाळाचे अभ्र नक्षत्रयुक्त शोभतें या प्रमाणे बहुतस्या तळ्याची शोभा पा
हून मार्गश्रांत तें बाळक क्षणमात्र तेथे विश्राम पावते जाले ॥१८॥ उनाच्यम्य
शिशिरं तोयं सम्भतु क्षय यथाविधि ॥ गताध्वखेदो विप्राग्र्यः पुरिमा विशांतातत: ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(६)

मगतेअचमनकरूनयथाविधिकरूनस्नानकरितेजालेस्नानेकरूनज्याचामार्ग
श्रमदूरजालाअसेतेब्राह्मणत्यानगराचेठांईप्रवेशकरितेजाले ॥१९॥ वीथी
चतुःपथयुतंचारुगोपुरमंडितं ॥ देवतागाररुचिरंसौधराजिविराजितं ॥
मगतेनगरबहुतन्देखायमानपाहातेजाले कोण्याप्रकारेकरूनन्चाव्ही ॥५॥
॥५॥ मार्गयुक्तऐसेबाजार तसेचसुंदरपुरद्वारेतसीचदेवालयेयाचिबहुत
शोभापाहातहोत्सातेप्रवेशकरितेजाले ॥२०॥ नानावीथीरतिक्रम्यवि
प्रावासमवापतुः ॥ कस्यचिद्वृद्धविप्रस्यहुलिपासाद्धिलोगृहं ॥ मग
नानाप्रकारचेबाजारअतिक्रमणकरूनतेविप्रबाळकद्वयधात्षा

(6A)

क्रांतहोत्साता कोण्हिंये क्याब्राह्मणाच्यागृंहि जातेजाले ॥२१॥ इयत्तुर्वैदि
कापंतातानुपविष्टोऽश्रमातुरो ॥ स्वामीतितोस्यगेहस्य विवेकइतिविश्रुतः ॥ श्र
मातुरहोत्सातेत्याचेगृहद्वारि बसते जाले मगतोग्रहस्वामी वीवेकयानामे
करून ब्राह्मणत्यांसपाहताजाला ॥२२॥ आयातौ वैश्वदेवांते सदक्षातिथि
द्विजौ ॥ अनापृच्छ तयान्नीलं तया[illegible]नामनी ॥२३॥ ऋषीवपूज्ययामास
स्मरंनू धर्मंसनातनं ॥ अतिथि[illegible]मासससदन्नं सहन्चात्मना ॥ मगतो
विवेकनामकब्राह्मणजोतोवैश्वदेवाचेअंती अतिथीब्राह्मणदोघे अप
ल्पागृहास आलेऐसे पाहूनत्याचेकुळशीळनामेनविरूच्यानत्याचे

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(७)

पुजन ऋषिप्रमाणे करिता जाला पुरातन धर्मस्मरत होसा ता अति
॥६॥ थीम तभोजन उतम अंन्ने करून घातलि ता जाला आणि आपण हि भो ॥६॥
जन केले ॥२४॥ तौ ब्रह्मचारिणौ विप्रौ स पर्यौ तां विलोकयंच ॥ देवा बंधु
परित्याग खेदमुक्तौ बभूवतुः ॥ भगते दोघे ब्रह्मचारि ब्राह्मण जे ते उ
तम पुज्या अवलोकन करून दे[illegible] त्यागे करून दुःख जाले ते सर्वथा
कि ते जाले ॥२५॥ अथापृच्छत् पां[illegible]डु तौ कौ युवां कुत आगतौ ॥ कि
मर्थ मत्स वयसो निर्गतोस्य गृहादिति ॥ यानंतर तो रूपांडु ब्राह्मण
सा दोघा प्रति पुसता जाला कि तुम्हि कोण कोठुन आला तनुमचे वयं यथा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(7A)

उके असता अपल्या ग्रहापासुन किमर्थ निघालेतू ऐसें सेपुसता जाला ॥ २६ ॥
तद्विवेकस्य वचनमाकर्ण्य श्रीपतिस्तथा ॥ आनुपूर्व्येण सकलं रत्नोतं समभा
षित ॥ ऐसें साविबेकाचें वचन आयकून श्रीपती जो तो सकलपूर्ववृत्तांतू
सागता जाला ॥ २७ ॥ पितृहीनै [illegible] बाल्यत्वे बंधुजनेन च ॥ अध्यास्यस्था
पयामास स्वगेहे बहु वासरं ॥ तेपी [illegible] बंधुजनानी टाकिले ऐंसे जाणोन तो
विवेकब्राह्मण त्यास अभ्यासन देऊन अपल्या ग्रहीं बहुत दिवस ठेविता जा
ला ॥ २८ ॥ सचक्रमेथ शिष्येभ्य सहाध्यापयितुं क्रतिं ॥ बभूव तुम्ल तो बाले गु
रूसुश्रूषणेरतो ॥ अपल्या शिष्यासह वर्तमान वेदाध्यायन त्यासि पढवि

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(४)

ताजाला ते दोघे बाळक हि गुरू ह्रो वें तत स्वर असते जाले ॥२९॥ गुरोर्गृहे यवस
तामागता निर्मलात्मा स्ततेरे ॥ फुल्ल पंकज विशाळाक्षी प्र संन्न दुसुमानना ॥ गुरू ॥७॥
गृंहि ते राहिले असता काळें करून शरिरं कोल्ह प्रास जाला ॥३०॥ तस्यां स शि
ष्यमाचार्यं चरंतं व्रतमुत्तमं ॥ पपछ स मो कि मिंद मावाभ्याम पिकथ्य
तां ॥ त्या शरीरच्या कान्ह्या ठाई गुरू शिष्या सहित व्रत अचरते ऐसे पाहुन
॥७॥ हे श्रीपति गोपति जेले पुसते जाले कि आगा ये गुरु हे व्रत तुम्हि काय आ
चरता हे आंम्हा प्रति सांगावें ॥३१॥ ताभ्यामेवं कृते प्रश्ने वीवेक ईदमब्रवित् ॥
विवेक उवाच ॥ त्या दोघानी प्रश्न केला आस्तां तो विवेक गुरू बोलता जाला

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(8A)

॥३२॥ उपांगललितारव्यं हि व्रतं देवर्षिपूजितं ॥ सर्वकामप्रदं न्रणां मस्मा
भिः समुपासते ॥ उपांगललितानामक व्रत देवऋषिस पूजीत मनु
ष्यास सर्वकाम देणार असे व्रत अंम्हि आचरतों ॥३३॥ विद्याका
मेन कर्तव्यं तथैव धनकाम्यया ॥ सुतार्थिनाच कर्तव्यं व्रतमेवं तद
नुमेते ॥ हे व्रत ज्यास विद्येचि कामना आहे त्याने असेच धनाची इछे करू
न पुत्राची इछे करून करावे ॥३४॥ विद्याकामी चलो बालो व्रतमा
चरतु मुदा ॥ भक्तिलोगुर्वनुज्ञालो यथाशक्ति यथाविधि ॥ असे गु
रूचे वाक्य ऐयकोन तेदो घेबाळक परम हर्षे करून विद्या काम

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(१)

नेकरून व्रतकरिते जाले भक्ति करून गुरुच्या आज्ञेकरून यथाशक्ति

यथाविधिकरून व्रत आचरते जाले ॥ ३५ ॥ तौ तत्प्रसादात्सकलं शास्त्र

वेदाननवापतु ॥ अन्यस्मिनूत्सरे तत्भक्त्या विवाहार्थं प्रचक्रतुः ॥ ॥८॥

॥८॥ मग त्याव्रताच्याप्रसादेकरून वेदशास्त्रसंपंन्न होते जाले ॥

मग दुसरिया वर्षिभक्तिकरून विवाहाच्या ईछेकरून करिते जाले ॥ ३६ ॥

श्रीपतिर्गोपतिश्चैवव्रतमेतं तत्परायणः ॥ अचिरेणैवकालेन माघमासिमा

घे तयोर्गुरुः ॥ हे श्रीपति गोपति जे ते हे व्रत परमभक्तिकरून करिते जाले

मग थोडक्याच काळेकरून माघमासि त्याचा गुरु जो तो बोलता जाला ॥ ३७ ॥

(९A)

स्वांविबाहोच्चिताकंन्यानाम्नागुणवतिमीति॥ विनीयेतोस्कृतवते पूते
श्रीपतयेतदा॥३८॥ विच्चार्यबांधवैःसाकंददौपुण्याख्यवासरे॥ पारिबर्हे
बहुमुदामादाद्दुहितृवत्सलः॥ आपल्यि वियाहोसिलकंन्यागुणवतिया
यानामेकरूनहोतितेपरमसंतोष होउनपत्नीआसाश्रीपतिजोसाकार
णेआपल्याबंधुसीविच्चारकरून पुण्यदिवसपाहुनदेताजाला॥ मग
विवाहानंतरपरमहर्षेकरूनबहुतआंदणदेताजाला॥३९॥ विवेकोपि
मुदंलभेसागुरागौविलोकयतौ॥ अन्यच्चपुनरेक्तत्तुवृंतंदेव्याश्चकृतुः॥
मगतोविवेकहीत्यादोघांमतपरस्परप्रीतीयुक्तपाहुनपरमह

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

र्षपावताझाला॥ पुनः॥ दुसरीयावर्षिदिवीचे व्रत करिते जाले॥४०॥ आतारौलौ
निजं देशं भिक्षंतौ नंच धनादिकं॥ अन्यान्ये हनि कस्मिंश्चताबुपाध्याय ॥९॥
मूचतुः॥ अपल्यादेशास जावेयाइछा करुन तैसेच आपल्यापित्या
चे धन आल ह्मावे म्हणुन व्रत करिते जाले कोण्हियेके क दिवसी अप
ल्यागुरूस पुसते जाले॥४१॥ स्वामिन्युष्मत्प्रसादेन लब्धा विद्यात
थावसु॥ अनुजानीहि गच्छामि निजं देशमितः पुनः॥ हे स्वामि तुझ्या
॥९॥ च प्रसादे करून आह्मास विद्या प्राप्त जालि धन हे प्राप्त जाले इतःप
रंमं लि अपल्या देशा प्रती जायास इछितो तर आह्मास आज्ञा

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(10A)

द्यावि ॥४२॥ ईयकूर्ण्यसमाप्ते क्षुअवासरमाहूता: ॥ स्वयं
आपयितुं तातो विप्रो कन्याच निर्ययौ ॥ ऐसे त्याचे वाक्य ऐकुन परम
आदरे करून उत्तम दिवस पाहून त्यास मार्गस्त करिता जाला ॥ त्या
समागमे कन्या घेऊन अर्पण [illegible] ला ॥४३॥ अथ देव्या: प्रसादेन
पितृव्यस्य लयो: किल ॥ अन्ने [illegible] तिर्जाता कुन: श्रीपति गोपती ॥
मग देविचे प्रसादे करूण त्याचे [illegible] त्यास उत्तम बुधि होति जालि की
या दोघास पाहावे श्रीपति गोपति कोठे गेले ऐसे विचार करिता जा
ला ॥४४॥ निर्गतो [illegible] कगतो देशं वसतके [illegible] चिंतयन ॥ किंचित्सन

A joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com